

Paleogénne sedimenty veporského pásma: biostratigrafické údaje z nových výskytov ssz. od Tisovca

J. Soták¹, D. Plašienka² a R. Vojtko²

¹Geologický ústav SAV, Severná 5, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika

²Katedra geológie a paleontológie, PriF Univerzity Komenského, Mlynská dolina G-1, 842 15 Bratislava, Slovenská republika

Oblasť vnútrokarpatských kotlín južne od Nízkyh Tatier nemá na rozdiel od podtatranskej oblasti rozsiahlejšie výskyt paleogénnych sedimentov. Ich relikty sú známe len z niekoľkých miest na Horehroní, napr. z okolia Banskej Bystrice, Ľubietovej, Vajskovej, Brezna, Michalovej, Polomky, Závadky n/Hronom atď. (Pulec 1967, Polák 1958, Samuel 1975, a i). Z južnejších zón veporského pásma neboli paleogénne sedimenty dosiaľ preukázané. Predkladaný príspevok podáva správu o novom výskyte paleogénnych sedimentov severne od Tisovca a prináša mikropaleontologické údaje pre ich stratigrafické datovanie.

Opisovaný výskyt paleogénnych sedimentov sa nachádza v okolí kóty Magnetový vrch (964.3 m), cca 5.5 km ssz. od mesta Tisovec. Paleogénne súvrstvie dosahuje hrúbku cca. 80 m a pozostáva z bazálnych zlepcov a tmavých bridličnatých ílovcov. Plavené vzorky ílovcov z Magnetového vrchu poskytli bohaté asociácie planktonických i bentických foraminifer. Charakterizuje ich prevaha drobných foriem planktónu nad bentickými foraminiferami väčších rozmerov, vyjadrená aj vysokými hodnotami indexu P/B (3.17 až 5.80). Z planktonických foraminifer boli zistené druhy *Paragloborotalia opima* (BOLLI), *Paragloborotalia semivera* (HORNIBROOCK), *Globigerina officinalis* SUBBOTINA, *G. ouachitaensis* HOWE et WALLACE, *Globigerinella evoluta* (SUBBOTINA), *Tenuitella munda* (JENKINS), *Tenuitella clemenciae* (BERMUDEZ), *Tenuitella liverovskae* (BYKOVA), *Subbotina tapuriensis* (BLOW & BANNER), *Subbotina cf. droogeri* (MJATLIUK), *Cassigerinella chipolensis* (CUSHMAN & PONTON) a *Chilogümbelina gracilima* ANREA. Bentické foraminifery zastupujú druhy *Gyroidina soldani* D'ORBIGNY, *Praeglobulina ovata*

(D'ORBIGNY), *Bolivina oligocenica oligocenica* SPANDEL, *Lagena striata* (D'ORBIGNY), *Cancris miserandus* SUBBOTINA. Druhovú skladbu spoločenstva pomerne spoľahlivo dokumentuje spodnooligocénny vek. Prítomnosť zástupcov päťkomorových foraminifer, hlavne paragloborotálií a tenuitellid, naznačuje stratigrafický posun do strednej časti rupelu. Stratigraficky významnými prvkami spoločenstva sú druhy, ktorých prvé výskyt začínajú pri hranici biozón P 19 / P 20 (napr. *Paragloborotalia opima* – FAD 30.3 mil. r., *Tenuitella munda* – FAD 31.1 mil. r., *Tenuitella clemenciae* – FAD 32 mil. r.). Pre ďalšie zistené druhy je rozpätie zón P 19 – P 21 časovým intervalom hojného výskytu (napr. *Cassigerinella chipolensis*, *Subbotina cf. droogeri*, *Bolivina oligocenica oligocenica*).

Biostratigrafické dáta zo štúdia foraminifer svedčia pre strednorupelský až spodnoegerský vek sedimentov od Tisovca. Uvedený vek dobre korešponduje s biostratigrafickým datovaním paleogénnych sedimentov Horehronia, napríklad pri Ľubietovej (NP 23-24 – Zlinská a kol. 2001), Kordíkoch (NP 24 – Bystrická 1979), Rohoznej (NP 24-25 – Raková & Halasová 1992), Závadke n/Hronom (NP 24 – Bystrická 1982), a pod. Prítomnosť morských foraminiferových slieňov na veporiku nezodpovedá doterajším predstavám o paleogeografii tejto zóny, ktorá v paleogéne mala predstavovať vynorené územie, tzv. veporsko-spišskú pevninu (napr. Andrusov 1965, Gross 1978). Foraminiferové pásmo vrchného rupelu, ktoré je výrazne ochudobnené alebo aj chýba v sedimentoch flyšovej litofácie s. od Nízkyh Tatier, poukazuje na prepojenie veporskej oblasti s kiščelským morom panónskej oblasti. Možnou zónou prieniku kiščelského mora mohol byť už v oligocéne mýtňansko-zlatnícky zlom.

Záver:

1. Po prvýkrát boli preukázané výskyty paleogénnych sedimentov v centrálnej zóne veporského pásma ssz. od Tisovca

2. Stratigraficky boli opísané sedimenty zaradené do vrchného rupelu až spodného chattu (vrchného kišcelu/spodného egeru), t.j. do rozpätia biozón P 19 – P 21.

3. Zložením a charakterom foraminiferovej mikrofauny sú opísané sedimenty blízke kišcelským ílom budínskej panvy (napr. asociáciám s hojnosťou druhu *Karrerella hantkeniana* v čižskom súvrství), ale aj bohatým foraminiferovým asociáciám od Ľubietovej (Samuel 1975, Mašurová 1994, Zlinská a kol. 2001), Kordík, Polomky, a z iných výskytov na Horehroní.

4. Podobne ako u výskytov na Horehroní, Zvolenskej kotline a v podloží Stredoslovenských neovulkanitov, sa aj pri Tisovci zachoval reliktný paleogénnych sedimentov v poklesnutých štruktúrach mladších zlomov (mýtnansko-tisovského zlomu). To poukazuje na plošne rozsiahlejšie výskyty paleogénnych sedimentov v pásme veporika, čo nekorešponduje s koncepciou spišsko-veporskej pevniny reprezentujúcou hlavný zdroj silikoklastického detritu flyšových paniev centrálnokarpatského paleogénu.

Podakovanie:

Práca vznikla vďaka podpore grantu APVV-51-011305 a grantu VEGA 2/0140/09.

Literatúra:

- Andrusov, D., 1965: Geológia československých Karpát. Zväzok III, Vydav. SAV, 9-392.
- Bystrická H., 1979: Middle-Oligocene calcareous nannoplankton in the Banskobystrická kotlina (depression). Západné Karpaty, sér. Paleontológia 4, p. 123-145, GÚDŠ Bratislava, 123-145
- Bystrická H., 1982: Výskyt stredného oligocénu v paleogénnych sedimentoch Horehronia. Geol. Práce, Spr. 78, GÚDŠ Bratislava, 123-129.
- Gross, P., 1978: Paleogén pod stredoslovenskými neovulkanitmi. In: Vozár J. (ed.): Paleogeografický vývoj Západných Karpát. GÚDŠ Bratislava, 7-346.
- Mašurová, S., 1994: Ekostratigrafické vyhodnotenie foraminifer z vrstov P-8 a P-4 (Horehronie). MS, Katedra geológie a paleontológie PRIF UK Bratislava, 1-97.
- Polák S., 1958: Výskyty mangánových rúd v okolí Michalovej okres Brezno. Geol. Práce, Spr. 13, GÚDŠ, 47-55.
- Pulec M., 1967: Geologický výskum terciéru vnútorných kotlín centrálnych Západných Karpát. Záverečná správa, Manuskript, Geofond Bratislava.
- Raková J. & Halásová, E., 1992: Calcareous nannoplankton of the Bojnice nad Brezno basins (Intracarpethian Paleogene basins). Acta Universitatis Carolinae, Geologica Nos 1-2, Praha, 133-138
- Samuel, O., 1975: Foraminifera of Upper Priabonian from Ľubietová (Slovakia). Západné Karpaty, sér. Paleontológia 1, GÚDŠ Bratislava, 111-176.
- Zlinská A., Andrejeva-Grigorevič A. & Filo, I., 2001: Biostratigrafická analýza vzoriek z odkryvov ssz. od Ľubietovej. Geol. Práce, Spr. 105, ŠGÚDŠ, Bratislava, 71-76